

Nr 161

Utlåtande i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57 behandlade allmänna frågor.

(3:e avd.)

I propositionen nr 95, vilken hänvisats till statsutskottet i vad densamma ej angår jordbruksärenden, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 mars 1956, föreslagit riksdagen att dels godkänna vid protokollet fogat förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, därest arbetsmarknadsläget så påfordrar, inom ramen av ett belopp av 300 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag uppförts å allmänna beredskapsstaten.

Utskottet upptar i förevarande utlåtande till behandling de allmänna frågor vilka i propositionen beröres å s. 1—10.

Allmän beredskapsstat fastställdes senast för budgetåret 1950/51. För därefter följande budgetår har en tillräcklig beredskap mot arbetslöshet ansetts kunna upprätthållas, genom att en särskild finansfullmakt ställts till Kungl. Maj:ts förfogande för utnyttjande av de å beredskapsstaten uppförda anslagen. Därvid har förutsatts att — därest utvecklingen på arbetsmarknaden skulle ge anledning därtill — förslag till allmän beredskapsstat för det löpande budgetåret skulle upprättas och underställas riksdagen med ledning av arbetsmarknadsstyrelsens fortlöpande utredningar om revidering och komplettering av investeringsreserven. Nu angivna förhållanden och förutsättningar gäller även för innevarande budgetår.

Såsom i tidigare sammanhang framhållits vid utverkande av den inledningsvis berörda finansfullmakten är beredskapsstaten för budgetåret 1950/51 delvis föråldrad. Den inrymmer sålunda anslag om sammanlagt cirka 700 miljoner kronor, som inte kan utnyttjas därför att de mot anslagen svarande arbetsobjekten antingen kommit till utförande eller av annan anledning avförts från investeringsprogrammet. Å andra sidan föreligger företag av högt värde ur sysselsättningssynpunkt, för vilka medel från anslag på beredskapsstaten inte är tillgängliga. Det rör sig här om arbeten till en kostnad av omkring 800 miljoner kronor. Särskilt med hänsyn till nu nämnda förhållanden har arbetsmarknadsstyrelsen vid upprättandet av förslag till investeringsreserv för nästa budgetår utgått från att den allmänna beredskapsstaten för budgetåret 1950/51 kommer att ersättas med en ny beredskapsstat för budgetåret 1956/57.

Även om läget på arbetsmarknaden för närvarande icke i och för sig påkallar att en ny beredskapsstat fastställs, får — såsom understrukits i finansplanen till årets statsverksproposition — beredskapen mot sysselsättningsrubbningsrubbnings icke eftersättas. Erfarenheten visar, att effektiva åtgärder i arbetslöshetsbekämpande syfte förutsätter vidsträckta möjligheter för Kungl. Maj:t att anpassa åtgärderna efter förhållandena i varje särskilt fall. I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen anser departementschefen därför, att ett förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57 bör underställas riksdagen för godkännande. Till grund för förslaget har legat den av arbetsmarknadsstyrelsen för samma budgetår uppgjorda investeringsreserven, vilken granskats inom berörda departement. Granskningen har icke föranlett några större avvikelser från styrelsens förslag.

Förslaget till allmän beredskapsstat omfattar en investeringsreserv av anläggnings- och husbyggnadsarbeten samt statliga industribeställningar motsvarande ett sammanlagt anslagsbelopp av cirka 665 miljoner kronor. Investeringsreserven inrymmer alternativa sysselsättningsprogram för mötande av skilda arbetslöshetssituationer. Den torde däremot, såsom arbetsmarknadsstyrelsen även framhållit, sannolikt icke kunna realiserats i hela sin omfattning, eftersom den verksamhet som kan bedrivas med anlitan- de av investeringsreserven bl. a. blir beroende av tillgången på arbetsledare och specialarbetare m. m. I detta sammanhang fästes uppmärksamheten på vad arbetsmarknadsstyrelsen anfört om utförande av arbeten på löpande räkning med anlitan- de av välkända entreprenörfirmor. Det anses väl värt att vid behov pröva denna arbetsform i större utsträckning än nu.

Vid utarbetandet av förslaget till investeringsreserv har arbetsmarknadsstyrelsen utgått från att husbyggnadsarbeten och industribeställningar endast i mindre utsträckning kan behöva ifrågakomma för motverkande av arbetslöshet under budgetåret 1956/57. Investeringsreserven av dessa företagskategorier har därför föreslagits få jämförelsesvis mindre dimensioner. Tyngdpunkten har i stället lagts på anläggningsarbeten, som bedömts ge de största möjligheterna till sysselsättning av arbetskraft utan särskilda yrkeskvalifikationer. Bland annat av nu anförda skäl har förslaget till beredskapsstat för nästa budgetår givits en mindre omfattning än den tidigare staten. Departementschefen finner dessa av arbetsmarknadsstyrelsen gjorda avvägningar kunna godtagas. I likhet med styrelsen anser han vidare, att något förslag till investeringsreserv för bostadsbyggande icke nu bör framläggas. Därest en utvidgning av bostadsbyggandet utöver det minimiprogram som föreslagits i årets statsverksproposition blir aktuell bör denna fråga i enlighet med vad som förutsatts i statsverkspropositionen upptagas i särskild ordning.

Vad beträffar investeringsreservens finansiering har arbetsmarknadsstyrelsen icke ifrågasatt några större förändringar jämfört med tidigare ordning. Emellertid nämnes i detta sammanhang, att ett mindre antal anslag för likartade ändamål på försvarsväsendets och affärsverkens områden i enlighet med styrelsens förslag sammanförts till kollektivanslag. Avsikten härmed är, å ena sidan, att undvika att anslag uppföres i vidare mån än som

är behövt och, å andra sidan, att vinna största möjliga rörelsefrihet vid utväljande av för uppkommande arbetslöshetssituationer bäst lämpade investeringsobjekt. Vidare har arbetsmarknadsstyrelsen i samma syfte föreslagit, att det å allmän beredskapsstat uppförda anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. skall kunna användas för särskilt angivna åtgärder. Slutligen har arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om finansieringen förutsatt överskridanden av vissa riksstatsanslag samt föreslagit, att kollektivanslag på beredskapsstaten skall få tagas i anspråk icke endast för utförande av företag inom vilken företagsgrupp som helst, vilken omfattas av kollektivanslaget, utan även skall få användas för forcering av arbeten, till vilka motsvarande anslag uppförts på riksstaten. Departementschefen har intet att erinra mot arbetsmarknadsstyrelsens ifrågavarande förslag.

Vad arbetsmarknadsstyrelsen föreslagit i fråga om statsbidragsgrunderna för kommunala och enskilda arbeten i investeringsreserven föranleder icke heller någon erinran. De nu gällande statsbidragsgrunderna förutsättes sålunda, i likhet med vad som tidigare gällt, kunna jämkas, där så erfordras med hänsyn till de särskilda förhållanden under vilka investeringsverksamheten kan komma att bedrivas.

Förslaget till allmän beredskapsstat upptager på driftbudgeten en anslagssumma av 465,250 miljoner kronor och på kapitalbudgeten en anslagssumma av 199,595 miljoner kronor. Anslagen förutsättes utan riksdagens hörande få utnyttjas blott inom ramen av visst högsta belopp. För statens ikraftträdande bör således krävas särskilt beslut av riksdagen. Genom att Kungl. Maj:t bemyndigas att i viss utsträckning utnyttja beredskapsstaten redan innan särskilt beslut meddelats, möjliggöres en begränsning av arbetslöshetsanslagen på riksstaten till vad som erfordras under normala förhållanden på arbetsmarknaden. Bemyndigandet för Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag uppförts på beredskapsstaten, föreslås avse samma belopp som för närvarande eller 300 miljoner kronor. Även vid tillämpning av detta bemyndigande anses de i det föregående berörda jämkningarna i statsbidragsgrunderna få medgivas, därest så visar sig erfordrerligt.

Utskottet får erinra, att innevarande års riksdag under vårsessionen (SU nr 150; rskr nr 311) i samband med att behandlingen av propositionen uppskötts till höstsessionen bemyndigat Kungl. Maj:t att under senare halvåret 1956, därest arbetsmarknadsläget så påfordrar, inom ramen av ett belopp av 300 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag är uppförda å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51.

Såsom framgår av propositionens redogörelse har den nuvarande beredskapsstaten blivit delvis föråldrad. Den innefattar sålunda numera icke möjligheter till en tillfredsställande beredskap mot en arbetslöshetskris. Utskottet anser i likhet med departementschefen att beredskapen mot sysselsättningsrubningar icke får eftersättas och tillstyrker därför att riksdagen nu fastställer ny allmän beredskapsstat.

I den investeringsreserv, som omfattas av det föreliggande förslaget till allmän beredskapsstat, har tyngdpunkten lagts på anläggningsarbeten, då dessa torde ge de största möjligheterna till sysselsättning av arbetskraft utan särskilda yrkeskvalifikationer. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot denna avvägning men vill fästa uppmärksamheten på den ökade mekanisering som dessa arbeten undergått på senare år och vartill hänsyn tagits vid utarbetandet av förslaget till investeringsreserv. Denna utveckling innebär att den manuella arbetskraften icke har den dominerande betydelse som vid tidigare års beredskapsarbeten. Nämnade förhållande torde också — såsom utskottet tidigare i annat sammanhang givit uttryck åt — ge anledning till att frågor om nedläggande av igångsatta beredskapsarbeten noggrant prövas icke enbart utifrån den aktuella arbetslöshetssituationen utan också med beaktande av de ekonomiska betingelserna för arbetsföretagen i fråga.

Mot den föreslagna ordningen för investeringsreservens finansiering och de förutsatta möjligheterna till jämkning ifråga om statsbidragsgrunderna för kommunala och enskilda arbeten har utskottet intet att erinra.

I överensstämmelse med vad som nu gäller bör för beredskapsstatens ikraftträdande krävas särskilt beslut av riksdagen, dock att Kungl. Maj:t liksom f. n. bör ha möjlighet att utan riksdagens hörande utnyttja de å beredskapsstaten uppförda anslagen inom ramen av ett visst belopp. Utskottet tillstyrker att detta belopp för innevarande budgetår fastställs till oförändrat 300 miljoner kronor.

Utskottet avser, att såvitt på statsutskottet ankommer, i härefter följande utlåtanden för varje departements verksamhetsområde behandla de av Kungl. Maj:t å allmän beredskapsstat äskade anslagen. Sedan dessa anslagsfrågor behandlats av riksdagen, kommer utskottet att för fastställelse förelägga riksdagen allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57, vilken då jämväl kommer att innefatta anslagen inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att, därest arbetsmarknadsläget så påfordrar, inom ramen av ett belopp av 300 miljoner kronor meddela beslut om utförande av arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1956/57.

Stockholm den 30 oktober 1956

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 169.